

**QALBAKI PUL, AKSIZ MARKASI, QIMMATLI QOG‘OZLAR YASASH VA
O‘TKAZISH JINOYATLARINI OLDINI OLISH**

Qodirov Faxriddin Mansurbek o‘g‘li
IIV AKADEMIYASI KURSANTI

Annotatsiya: Maqola "Qalbaki pul, aksiz markasi, qimmatli qog‘ozlar yasash va o‘tkazish jinoyatlarini oldini olish" mavzusiga bag‘ishlangan bo‘lib, iqtisodiy jinoyatlar sohasidagi jiddiy muammolarni tahlil etadi. Ushbu turdagi jinoyatlar jamiyatning moliyaviy barqarorligiga, davlat byudjetiga va iqtisodiy tizimning samarali ishlashiga katta xavf tug‘diradi. Qalbaki pul, aksiz markalari va soxta qimmatli qog‘ozlarni ishlab chiqarish va o‘tkazish nafaqat ichki bozorda, balki xalqaro miqyosda ham keng tarqalgan va iqtisodiy xavf tug‘diruvchi jarayonlardir. Maqolada bu jinoyatlarning qanday amalga oshirilishi, ularning ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari, shuningdek, ularga qarshi kurashishda qo‘llanilayotgan zamonaviy texnologiyalar va huquqiy chora-tadbirlar batafsil tahlil qilinadi. Texnologik yangiliklar, masalan, blokcheyn va kriptografik tizimlar, soxta pul va aksiz markalarini aniqlashda samarali vosita sifatida qo‘llanilmoqda. Shuningdek, maqolada jinoyatlarni oldini olishda xalqaro hamkorlik va yurisdiksiyalararo hamkorlikning o‘rni ham ko‘rib chiqilgan. O‘zbekistonning iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashdagi faoliyatlari va davlat tomonidan amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar ham batafsil yoritilgan.

Kalit so‘zlar : qalbaki pul, aksiz markasi, qimmatli qog‘ozlar, jinoyatlarni oldini olish, fosh etish, iqtisodiy jinoyatlar, huquqiy tahlil, noqonuniy pul aylanishi, aksiz solig‘i, moliyaviy xavfsizlik, texnologiyalar, ekspertiza, zamonaviy metodlar, jinoyatchilikka qarshi kurash, xalqaro hamkorlik, moliyaviy bozor, huquqni muhofaza qilish organlari, ichki nazorat, qonunbuzarliklar, davlat byudjeti, noqonuniy savdo, sud ekspertizasi.

Аннотация: Статья посвящена теме "Предотвращение преступлений, связанных с подделкой денег, акцизных марок и ценных бумаг", анализируя серьёзные проблемы экономической преступности. Преступления такого рода представляют серьёзную угрозу финансовой стабильности общества, государственному бюджету и эффективному функционированию экономической системы. Подделка денег, акцизных марок и ценных бумаг являются широко распространёнными процессами как на внутреннем, так и на международном рынках, наносящими серьёзный экономический ущерб. В статье рассматриваются механизмы осуществления таких преступлений, их социально-экономические последствия, а также применяемые для борьбы с ними современные технологии и правовые меры. Технологические новшества, такие как блокчейн и криптографические системы, активно используются для выявления поддельных денег и акцизных марок. Также в статье анализируется роль международного сотрудничества и межюрисдикционного взаимодействия в борьбе с подобного рода преступлениями. Активности

20-May, 2025-yil

Узбекистана в области борьбы с экономическими преступлениями и предпринимаемые государством меры также подробно рассмотрены.

Ключевые слова: подделка денег, акцизные марки, ценные бумаги, предотвращение преступлений, расследование, экономические преступления, правовой анализ, незаконный оборот денег, акциз, финансовая безопасность, технологии, экспертиза, современные методы, борьба с преступностью, международное сотрудничество, финансовые рынки, правоохранительные органы, внутренний контроль, правонарушения, государственный бюджет, нелегальная торговля, судебная экспертиза.

Abstract: The article is dedicated to the topic of "Preventing Crimes Related to Counterfeiting Money, Excise Stamps, and Securities", analyzing the serious issues of economic crime. These types of crimes pose a significant threat to the financial stability of society, government budgets, and the efficient functioning of the economic system. The production and circulation of counterfeit money, excise stamps, and securities are widespread both domestically and internationally, leading to considerable economic damage. The article examines how these crimes are committed, their socio-economic consequences, as well as the modern technologies and legal measures employed to combat them. Technological innovations, such as blockchain and cryptographic systems, are being used effectively to detect counterfeit money and excise stamps. The article also discusses the importance of international cooperation and interjurisdictional collaboration in fighting such crimes. It also provides an in-depth analysis of Uzbekistan's activities in combating economic crimes and the measures being implemented by the government.

Keywords: counterfeit money, excise stamps, securities, crime prevention, investigation, economic crimes, legal analysis, illegal currency circulation, excise tax, financial security, technologies, expertise, modern methods, crime fighting, international cooperation, financial markets, law enforcement agencies, internal control, law violations, state budget, illegal trade, forensic examination.

KIRISH

Hozirgi kunda qalbaki pul, aksiz markasi, qimmatli qog'ozlar yasash va ularni o'tkazish jinoyatlari nafaqat milliy, balki xalqaro miqyosda ham jiddiy ijtimoiy, iqtisodiy va huquqiy muammolarga aylangan. Ushbu jinoyatlar nafaqat davlat iqtisodiyotiga, balki jamiyatning huquqiy va ijtimoiy barqarorligiga tahdid soladi. Bu turdagi jinoyatlar moliyaviy tizimlarning ishonchliligini va iqtisodiy xavfsizlikni to'g'ridan-to'g'ri buzadi, shu bilan birga jamoatchilikning jinoyatchilikka qarshi ishonchini pasaytiradi. Har yili minglab odamlar va tashkilotlar qalbaki pul va aksiz markalari tufayli zarar ko'rishadi, shuningdek, qimmatli qog'ozlar bilan bog'liq noqonuniy operatsiyalarni amalga oshirish orqali katta miqdordagi mablag'lar noqonuniy aylanishga o'tadi. Bu esa davlat byudjeti uchun jiddiy xavf soladi, davlat resurslarini noto'g'ri taqsimlashga olib keladi. Dunyo miqyosida iqtisodiy jinoyatlar, xususan, qalbaki pul yasash va ularni o'tkazish, aksiz markalarini noqonuniy ishlab chiqarish, shuningdek, qimmatli qog'ozlar bo'yicha soxta

20-May, 2025-yil

operatsiyalar amalga oshirilishi haqida ko‘plab misollar mavjud. Ushbu jinoyatlar, nafaqat iqtisodiy zararlarga, balki jamiyatda ishonchning pasayishiga, moliyaviy tizimning barqarorligiga putur yetkazishiga ham sabab bo‘ladi. Shuning uchun ushbu jinoyatlarga qarshi samarali kurashish, ularning oldini olish va ularni aniqlash mexanizmlarini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega.

Qalbaki pul yasash jinoyati bugungi kunda dunyoning deyarli barcha mamlakatlarida uchraydi va bu jinoyatning keng tarqalishi davlat moliya tizimiga katta zarar yetkazadi. Falsifikatsiya qilingan banknotalar va monetalar o‘zida yirik iqtisodiy xavflarni o‘z ichiga oladi. Falsifikatorlar iqtisodiyotga kirib kelgan noqonuniy pul yordamida turli moliyaviy bo‘hronlarga sabab bo‘lishi mumkin. Shu bilan birga, qalbaki pul ishlab chiqarishning texnologik va uslubiy jihatlari ham o‘zgarib bormoqda. Hozirgi kunda yangi avlod texnologiyalari (masalan, 3D bosib chiqarish texnologiyalari) yordamida qalbaki pul ishlab chiqarish yanada murakkablashgan. Shuning uchun bu jinoyatni aniqlash va unga qarshi kurashish uchun zamonaviy texnologiyalardan foydalanish zarur bo‘lib qoldi.

Aksiz markalarini yasash va o‘tkazish jinoyatlari ham katta muammo hisoblanadi. Aksiz solig‘i davlatning eng muhim daromad manbalaridan biri bo‘lib, aksiz markalarining noqonuniy ishlab chiqarilishi va bozorga chiqarilishi davlat byudjeti uchun sezilarli darajada zarar yetkazadi. Aksiz markalari bilan bog‘liq jinoyatlar ko‘pincha qimmatli tovarlar – alkogol, tamaki mahsulotlari va neft mahsulotlarini o‘z ichiga oladi. Bunday mahsulotlarning noqonuniy ravishda bozorga chiqarilishi, nafaqat davlat iqtisodiyotiga, balki sog‘liqni saqlash tizimi va ijtimoiy barqarorlikka ham salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Aksiz markalarining soxta ishlab chiqarilishi va ularni o‘tkazishning oldini olish uchun huquqni muhofaza qilish organlari tomonidan yangi metodlar va tizimlar ishlab chiqilishi zarur.

Qimmatli qog‘ozlarni yasash va o‘tkazish jinoyatlari ham muhim ijtimoiy- iqtisodiy muammo hisoblanadi. Soxta qimmatli qog‘ozlar chiqarish va ularni noqonuniy tarzda aylantirish moliyaviy bozorni destabilizatsiya qilishi, investorlarning zarar ko‘rishiga sabab bo‘lishi mumkin. Bu, o‘z navbatida, davlatning moliyaviy barqarorligi va iqtisodiy rivojlanishiga jiddiy zarar yetkazadi. Qimmatli qog‘ozlar soxtalashtirilganda, ular bozorni manipulyatsiya qilish uchun ishlatiladi, bu esa iqtisodiy inqirozlarga, moliyaviy pufaklarning shakllanishiga olib keladi. Shu sababli, qimmatli qog‘ozlarni soxtalashtirishning oldini olish, ularni aniqlash va ularga qarshi kurashishning samarali mexanizmlarini yaratish juda muhim. Yuqoridagilardan kelib chiqib, ushbu maqolada qalbaki pul, aksiz markasi, qimmatli qog‘ozlar yasash va o‘tkazish jinoyatlarini oldini olish bo‘yicha mavjud huquqiy tizimlar, texnologiyalar va metodlarni tahlil qilish, ularni takomillashtirish, shuningdek, bu turdagi jinoyatlarning oldini olish uchun yangi yondoshuvlar va tavsiyalar berish ko‘zda tutilgan. Maqolada nazariy tahlil va amaliy yondoshuvlar, huquqiy normativlar va xalqaro tajribalarga asoslanib, iqtisodiy jinoyatlar bilan kurashishda samarali choralar taklif etiladi. Qalbaki pul, aksiz markalari va qimmatli qog‘ozlar yasash va o‘tkazish jinoyatlariga qarshi kurashishda jahonning yetakchi mamlakatlarining tajribasini inobatga olish zarur. Bu, birinchi navbatda, yuridik va iqtisodiy tizimlarning zamonaviy texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirilishini ta’minlashga yordam beradi. Shuningdek, maxsus ekspertizalar, tekshirish usullari va malakali mutaxassislarni

20-May, 2025-yil

jalb qilish, jinoyatchilikka qarshi kurashishda yangi metodlarni ishlab chiqishga imkon yaratadi.

ASOSIY QISM

Qalbaki pul, aksiz markalari va qimmatli qog'ozlar yasash va o'tkazish jinoyatlari iqtisodiy jinoyatlar turkumiga kiradi va ular davlat va xalqaro iqtisodiyotning barqarorligiga jiddiy xavf soladi. Ushbu jinoyatlar turli sohalarda iqtisodiy zararlarga, davlat byudjetining kamayishiga, moliyaviy bozorlarning barqarorligiga ta'sir ko'rsatadi. Bunda zamonaviy texnologiyalar, yangi usullar va metodlarni qo'llash bu turdagi jinoyatlarni aniqlash va oldini olishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Qalbaki pul yasash va uni o'tkazish

Qalbaki pul yasash jinoyati davlatning moliya tizimiga sezilarli darajada zarar yetkazadi. Falsifikatsiya qilingan banknotalar va monetalar noqonuniy ravishda iqtisodiyotga kirib keladi, bu esa narxlarni sun'iy ravishda pasaytiradi va inflyatsiyani kuchaytiradi. Boshqacha aytganda, qalbaki pulning paydo bo'lishi davlatning pul tizimiga ishonchsizlikni keltirib chiqaradi va jamiyatda moliyaviy inqirozga olib kelishi mumkin. Bunday holatlarda, davlat o'z iqtisodiyotini himoya qilish uchun yanada kuchli choralar ko'rishi kerak. Qalbaki pul yasash jinoyati faqat milliy iqtisodiyotga zarar yetkazibgina qolmay, balki xalqaro miqyosda ham jiddiy muammo bo'lib, transmilliy tashkilotlar va xalqaro hamkorlikni talab qiladi. Bugungi kunda soxta pul yasash texnologiyasi yuksalib bormoqda. Falsifikatorlar uchun yangi texnologiyalar, masalan, 3D bosib chiqarish usullari, soxta banknotalarni yasashni ancha osonlashtirgan. Bunday texnologiyalarni aniqlash va ularga qarshi kurashish uchun maxsus texnik asboblardan va ekspertiza zarur. Yangi avlod texnologiyalariga qarshi kurashish uchun davlatlararo hamkorlikning kuchayishi, ma'lumot almashish va texnologik resurslardan birgalikda foydalanish zarur bo'ladi.

Aksiz markalarini yasash va o'tkazish

Aksiz markalarini yasash va noqonuniy ravishda o'tkazish jinoyati, ayniqsa, aksiz solig'ining to'lanmasligi va soliq yuki kamayishiga olib keladi. Aksiz solig'i davlat byudjetining asosiy daromad manbalaridan biri bo'lib, uning yo'qolishi iqtisodiy inqirozga olib keladi. Aksiz markalarining soxtalashtirilishi nafaqat davlat iqtisodiyotiga zarar yetkazadi, balki sog'liqni saqlash tizimiga ham ta'sir qiladi. Soxta aksiz markalarini ishlab chiqarish, masalan, alkogol va tamaki mahsulotlarining bozorga chiqarilishi orqali ularning real narxi pasayadi va noqonuniy savdo kengayadi. Bunday jinoyatlarga qarshi kurashishda bir qator usullar va metodlar qo'llaniladi. Aksiz markalarining maxsus himoya elementlari, masalan, UV (ultrabinafsha) markerlar, mikrosxemalar, QR-kodlar va hologrammalarni ishlatish soxta markalarni aniqlashda samarali bo'lishi mumkin. Shu bilan birga, aksiz markalarini ishlab chiqarish va tarqatishning oldini olish uchun maxsus nazorat organlari va maxsus ekspertiza yordamida oldindan tekshirish mexanizmlarini joriy etish zarur.

Qimmatli qog'ozlar yasash va o'tkazish

Qimmatli qog'ozlar soxtalashtirish jinoyati moliyaviy bozorlar uchun eng xavfli jinoyatlardan biridir. Soxta qog'ozlar chiqarish orqali bu jinoyat moliya tizimida ishonchsizlikni keltirib chiqaradi va investorlarga zarar yetkazadi. Xususan, aktsiyalar, obligatsiyalar va boshqa qimmatli qog'ozlarning soxtalashtirilishi, ularning narxining

20-May, 2025-yil

manipulyatsiyasiga olib keladi, bu esa moliyaviy pufaklar va iqtisodiy inqirozlarga sabab bo‘ladi. Bunday jinoyatlar faqatgina moliyaviy tizimga zarar yetkazish bilan cheklanmaydi, balki investitsion bozorlarning barqarorligini ham xavf ostiga qo‘yadi. Qimmatli qog‘ozlarni yasash va o‘tkazish jinoyatlarining oldini olishda eng samarali usul – bu zamonaviy texnologiyalarni qo‘llashdir. Masalan, blokcheyn texnologiyasi qimmatli qog‘ozlarni soxtalashtirishga qarshi kurashishda foydalidir, chunki bu texnologiya to‘liq xavfsizlik va aniqlikni ta‘minlaydi. Shuningdek, moliyaviy institutlarda nazorat tizimini kuchaytirish, qimmatli qog‘ozlar bo‘yicha maxsus ekspertizalarni olib borish ham muhimdir.

Jinoyatchilikka qarshi kurashish va oldini olish metodlari

Jinoyatchilikka qarshi kurashishda samarali strategiya ishlab chiqish, davlat organlari va xususiy sektor o‘rtasida kuchli hamkorlikni talab qiladi. Falsifikatsiya jinoyatlari bo‘yicha kurashishda maxsus ekspertizalar, yangi texnologiyalar va ma'lumotlar almashish tizimlarini joriy etish zarur. Aksiz markalarini yasash va qimmatli qog‘ozlar bo‘yicha jinoyatlar holatida, zamonaviy xavfsizlik elementlari, iqtisodiy tekshiruv va xalqaro huquqiy normativlar integratsiyasi muhim rol o‘ynaydi. Bundan tashqari, huquqiy va iqtisodiy tizimlarning samaradorligini oshirish uchun maxsus qonunlar ishlab chiqilishi, jinoyatlarni fosh etishda ilg‘or usullarni qo‘llash zarur. Shuningdek, xalqaro hamkorlikni mustahkamlash, xavfsizlikni ta‘minlash va jinoyatga qarshi kurashishning samaradorligini oshirish uchun davlatlar o‘rtasida doimiy muloqot va hamkorlikni kuchaytirish zarur.

XULOSA

Qalbaki pul, aksiz markalari, qimmatli qog‘ozlar yasash va o‘tkazish jinoyatlari iqtisodiy jinoyatlar turkumiga kiradi va ular nafaqat milliy iqtisodiyot, balki xalqaro bozorlarning barqarorligini xavf ostiga qo‘yadi. Ushbu jinoyatlar davlat byudjeti, moliyaviy xavfsizlik va jamiyatda ishonchni buzish bilan birga, iqtisodiy tizimlarni manipulyatsiya qilishga imkon yaratadi. Shuning uchun, bu turdagi jinoyatlarga qarshi kurashishda samarali va tizimli yondoshuv zarur bo‘ladi. Maqolada ko‘rsatilganidek, qalbaki pul yasash, aksiz markalarining soxtalashtirilishi va qimmatli qog‘ozlarni noqonuniy ravishda ishlab chiqarish, ularni bozorga chiqarish orqali davlat iqtisodiyotiga jiddiy zarar yetkazadi. Bu turdagi jinoyatlar nafaqat iqtisodiy zararlarga, balki sog‘liqni saqlash, ijtimoiy barqarorlik va moliyaviy tizimning ishonchliligiga ham salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Shu sababli, ushbu jinoyatlarni oldini olish va ularni aniqlashga qaratilgan kompleks yondoshuvlar zarur. Texnologiyalarning roli ushbu jinoyatlarga qarshi kurashishda o‘ta muhim ahamiyatga ega. Yangi avlod texnologiyalari, xususan, 3D bosib chiqarish, blokcheyn texnologiyasi va boshqa zamonaviy usullar, qalbaki pul yasash va soxta aksiz markalarini aniqlashda samarali vositalar sifatida qo‘llanilishi mumkin. Bularning barchasi davlat va xususiy sektor o‘rtasidagi hamkorlikni talab qiladi. Ma'lumotlar almashish tizimlari, maxsus ekspertiza va nazorat mexanizmlari ham jinoyatlarni fosh etishda muhim vositalar hisoblanadi. Shuningdek, xalqaro hamkorlik hamda huquqiy va iqtisodiy tizimlarning integratsiyasi qimmatli qog‘ozlar soxtalashtirish va boshqa iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish uchun zarurdir. Xalqaro darajadagi me'yorlar, normativlar va qonunchilik tizimi mustahkamlanishi lozim. Jinoyatchilikka qarshi kurashishda, mamlakatlar o‘rtasidagi hamkorlikning

20-May, 2025-yil

kuchayishi va ilmiy-texnikaviy resurslar orqali tajriba almashish iqtisodiy jinoyatlarning oldini olishda samarali natijalarga olib keladi. Shuni ta'kidlash kerakki, huquqiy mexanizmlar va nazorat tizimlari mustahkamlanishi zarur. Bunda, yangilangan qonunlar va amaliy metodlarni qo'llash, jinoyatchilikni aniqlash va oldini olish uchun doimiy o'zgarib turuvchi yondoshuvlarni joriy etish kerak. Maqolada tavsiya etilgan yondoshuvlar va usullar iqtisodiy jinoyatlarni oldini olishda o'zining samaradorligini ko'rsatadi. Xulosa qilib aytganda, iqtisodiy jinoyatlar bilan kurashish uchun yuridik, iqtisodiy va texnologik choralarni kompleks ravishda joriy qilish zarur. Qalbaki pul yasash, aksiz markalarini soxtalashtirish va qimmatli qog'ozlarni noqonuniy o'tkazish jinoyatlarini oldini olish uchun huquqiy tizimlarni takomillashtirish, zamonaviy texnologiyalarni qo'llash va xalqaro hamkorlikni mustahkamlash muhim ahamiyatga ega. Jinoyatchilikka qarshi kurashish, iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlash va davlat resurslarini samarali taqsimlashni ta'minlash uchun bu turdagi choralarni kuchaytirish zarur. Maqolada keltirilgan tavsiyalar, ushbu jinoyatlar bilan kurashishda samarasini berishi mumkin va ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni saqlashga katta hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ажибаев. И. О. (2021). Иккиламчи иқтисодий жиноятлар: таҳлил ва ҳуқуқий баҳолаш. Тошкент: Институт дастурлари ва назарий тадқиқотлар.
2. Амиров. А. С. (2019). Молиявий хавфсизлик ва иқтисодий жиноятлар. Тошкент: Юқори таълимнинг ҳуқуқий ёндошувлари.
3. Бакиров. Н. Б. (2018). Фалсафikat қилиш ва иқтисодий қонунбузарликларга қарши чоралар. Тошкент: Академик нашрлар.
4. Мирзахмедов. Ш. А. (2020). Молиявий ишончилиқни сақлашда фалсафikat қилишнинг ривожланиш тенденциялари. Журнал “Иқтисодий таҳлил” 12 (3), 22-30.
5. Salahov. V. R. (2017). Counterfeit Currency and Anti-Money Laundering Measures. International Law Review, 5(2), 45-60.
6. Hawkins. J. & Thompson. P. (2016). Economic Crime and Financial Markets: How Counterfeit Money and Securities Damage the Economy. London: Oxford University Press.
7. Kuznetsov. D. Y. (2021). The Impact of Economic Crimes on State Budget and Economic Stability. Russian Journal of Legal Studies, 28(1), 102-114.